

ОПОДАТКУВАННЯ ДИВІДЕНДІВ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

© 2014 ГРЕЧКО А. В.

УДК 336.22

Гrechko A. B. Оподаткування дивідендів як фактор впливу на залучення інвестицій

Метою статті є надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи оподаткування дивідендів на основі проведення дослідження норм податкового законодавства України та інших країн з даного питання. При аналізі, систематизації та узагальненні наукових праць багатьох учених було розглянуто проблему оподаткування дивідендів в Україні та його вплив на залучення інвестицій. У результаті дослідження проаналізовано місце України в міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу за субіндексами захисту прав інвестора та рівнем розвитку податкової системи; рейтингу інвестиційної привабливості, складеному Європейською Бізнес-Асоціацією, і виявлено, що Україна має несприятливий інвестиційний клімат і низький рівень розвитку податкових інститутів; проаналізовано діюче податкове законодавство України з питань оподаткування дивідендів, що втілене в нормах Податкового кодексу; здійснено порівняльний аналіз моделей оподаткування дивідендів в Україні та за кордоном за такими критеріями: платник податку, база оподаткування, механізм сплати, ставка, податкові пільги; проаналізовано розміри надходження інвестицій в економіку України за період 2013 – 2014 рр.; надано практичні рекомендації щодо вдосконалення вітчизняної системи оподаткування дивідендів з використанням позитивного досвіду зарубіжних країн. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є визначення впливу механізму оподаткування на рівень інвестиційної привабливості України.

Ключові слова: податки, податкова система, дивіденди, акціонерне товариство, інвестиції, інвестор.

Табл.: 2. **Бібл.:** 17.

Гrechko Алла Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: alla_grechko@ukr.net

УДК 336.22

UDC 336.22

Гrechko A. B. Налогообложение дивидендов как фактор влияния на привлечение инвестиций

Целью статьи является предоставление практических рекомендаций по совершенствованию системы налогообложения дивидендов на основе проведения исследования норм налогового законодательства Украины и других стран по данному вопросу. При анализе, систематизации и обобщении научных трудов многих ученых была рассмотрена проблема налогообложения дивидендов в Украине и его влияния на привлечение инвестиций. В результате исследования проанализированы места Украины в международном рейтинге легкости ведения бизнеса по субиндексу защиты прав инвестора и уровню развития налоговой системы; рейтинге инвестиционной привлекательности, составленном Европейской Бизнес-Ассоциацией, и выявлено, что Украина имеет неблагоприятный инвестиционный климат и низкий уровень развития налоговых институтов; проанализировано действующее налоговое законодательство Украины по вопросам налогообложения дивидендов, воплощенное в нормах Налогового кодекса; осуществлен сравнительный анализ моделей налогообложения дивидендов в Украине и за рубежом по следующим критериям: налогоплательщик, база налогообложения, механизм уплаты, ставка, налоговые льготы; проанализированы размеры поступления инвестиций в экономику Украины за период 2013 – 2014 гг.; даны практические рекомендации по совершенствованию отечественной системы налогообложения дивидендов с использованием положительного опыта зарубежных стран. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является определение влияния механизма налогообложения на уровень инвестиционной привлекательности Украины.

Ключевые слова: налоги, налоговая система, дивиденды, акционерное общество, инвестиции, инвестор.

Табл.: 2. **Библ.:** 17.

Гrechko Алла Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики и предпринимательства, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: alla_grechko@ukr.net

Гrechko A. V. Taxation of Dividends as Factor of Influence on Attraction of Investments

The article is aimed at providing of practical recommendations to improve the system of dividends taxation based on research of the norms of the tax legislation of Ukraine and other countries on the matter. Analysis, systemization and compilation of related works from large number of scientists' publications was concerned with the subject of the dividends taxation in Ukraine as well as its impact on investment. The study analyzed the place of Ukraine in the international ranks «Ease of doing business» with the sub-indices protection of the rights of the investor and the level of development of the tax system; in the rating of investment attractiveness, compiled by the European Business Association, wherein was found that Ukraine has an unfavorable investment climate and weak fiscal institutions; the current tax law of Ukraine on taxation of dividends, embodied in the norms of the Tax Code, was analysed; the comparative analysis of taxation models of dividends in Ukraine and abroad was carried out according to the following criteria: taxpayer, taxation base, way of paying, tax rate, tax incentives; analysis of the size of investment made in the economy of Ukraine for the period 2013-2014 years; practical recommendations for the improvement of the domestic system of dividends taxation using the positive experience of the foreign countries was offered. The prospect of further research in this direction is to determine the impact of the taxation mechanism on the level of investment attractiveness of Ukraine.

Key words: taxes, tax system, dividends, stock, investment, investor.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 17.

Гrechko Alla V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Business, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (pr. Peremogy, 37, Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: alla_grechko@ukr.net

Важким фактором ефективного розвитку економічних процесів є інвестування. Інтенсивність залучення інвестицій залежить від сприятливості інвестиційного клімату в країні, який, у свою чергу, залежить від рівня розвитку інститутів усередині самої країни. До основних інститутів, що формують інвестиційну привабливість вітчизняної економіки, можна віднести: законодавчі та нормативні акти, що регулюють інвестиційну діяльність, та їх здатність забезпечити захист прав інвестора, а також податкові інститути. На сьогоднішній день інвестиційна привабливість України для іноземних є досить низькою, а вітчизняні інвестори не здатні самотужки забезпечити необхідний рівень капіталовкладень. Саме тому владою країни мають вживатися всі можливі заходи для стимулювання інвестиційної діяльності, особливо в пріоритетні галузі економіки, що визначені постановою КМУ. Одним із напрямків покращення інвестиційного клімату в Україні є створення ефективних інститутів оподаткування. У даному дослідженні автором особливу увагу звернено на оподаткування дивідендів. Дане питання є досить актуальним на сьогоднішній день, адже найбільш цікавими для інвесторів є інвестиції саме в корпоративний капітал, які дають їм право на володіння частиною бізнесу, а з іншого боку, корпоративний сектор в Україні є недостатньо розвиненим, і значна кількість акціонерних товариств у своїй діяльності виходить за рамки законодавчого поля. Саме тому, на нашу думку, побудова ефективної системи оподаткування дивідендів може бути одним зі стимулів розвитку корпоративної сфери і залучення корпоративного капіталу.

Українські науковці мають певні здобутки в дослідженні впливу механізму оподаткування дивідендів на ефективність залучення інвестицій. Серед них можна відмітити наукові праці таких вчених, як: Н. С. Медведкова [1], Н. М. Шмиголь [2], А. І. Кормишова [2], А. А. Антонюк [2], Е. В. Бавин [3] та інші. Однак, зважаючи на сучасні реалії у сфері оподаткування, можна зробити висновок про те, що даний напрям дослідження потребує подальшого доопрацювання і розробки з метою вдосконалення інститутів оподаткування дивідендів в Україні з використанням позитивного досвіду іноземних країн, для знаходження балансу інтересів платників податків і держави.

Оцінюючи рівень розвитку вітчизняного інституційного середовища та інвестиційний клімат, можна стверджувати, що вони є несприятливими для залучення інвестицій. Підтвердженням цього є досить низький рівень України в рейтингах, що складаються міжнародними організаціями. Так, за рейтингом легкості ведення бізнесу, що складається Світовим банком, Україна посідає 112 місце серед 189 країн світу, що на 25 позицій вище, ніж у попередньому році (137 місце у 2013 р. і 152 місце у 2012 р.). Рейтинг складається на підставі 10 індикаторів регулювання підприємницької діяльності, що враховують час і вартість виконання підприємцем вимог держави з реєстрації нового підприємства, діяльності підприємства, ведення торговельних операцій, забезпечення виконання контрактів, оподаткування і закриття підприємства. Кожен індикатор має рівну вагу [4]. При цьому не враховуються такі змінні, як макроекономічна політика, якість інфраструктури, кваліфікація робочої сили, коливання валютних курсів, думки ін-

весторів, безпека і рівень корупції. Отже, з 10 індикаторів у даному дослідженні основна увага нами приділяється саме захисту інвесторів і оподаткуванню. Що стосується індикатора захисту інвестора, він є досить низьким у 2014 р. – 128 місце (2013 р. – 127). Даний субіндекс відображає, наскільки в країні розвинений інститут корпоративної етики, що характеризує повноваження вищого менеджменту компанії у прийнятті стратегічних рішень, а також відповідальність вищого керівництва перед акціонерами за управління компанією та рівень захисту прав міноритарних акціонерів [4]. Так, даний субіндекс дорівнює у 2014 р. 4,3 бала, що відповідає рівню Російської Федерації, але є значно нижчим, ніж у США (8,3 бала), Грузії (7 балів) чи Польщі (6 балів). Субіндекс захисту прав інвесторів є середнім значенням таких складових: прозорість операцій – 5 балів (із 10 можливих), відповідальність директорів за проведення операцій у своїх інтересах – 2 бали, здатність акціонерів подати в суд на посадових осіб і директорів за неправомірні дії – 6 балів [4]. Варто зазначити, що показник даного субіндексу дещо знизився в порівнянні з чотирма попередніми роками, коли його значення залишалося на одному й тому ж рівні – 4,7 бала (табл. 1).

Субіндекс «Сплата податків» складається з трьох показників: кількість платежів протягом року, витрати часу на підготовку податкової звітності та сплата податків (ПДВ, податок на прибуток, внески на соціальне страхування); узагальнена ставка податку (табл. 2) [4].

Також варто звернути увагу на індекс інвестиційної привабливості, який складається Європейською бізнес-асоціацією (ЄБА). Він розраховується як середнє арифметичне оцінок п'яти запитань: Як Ви оцінюєте інвестиційний клімат в Україні? Як Ви оцінюєте поточний інвестиційний клімат для Вашої компанії у порівнянні з попередніми трьома місяцями? Які Ваші очікування щодо інвестиційного клімату в Україні на наступні три місяці? Чи прибутковим, на Ваш погляд, буде для нових учасників ринку інвестування в Україні протягом наступних трьох місяців? Які Ваші очікування щодо бізнес-середовища у Вашій основній галузі діяльності на наступні три місяці? Так, оцінка інвестиційної привабливості України підвищилась після найнижчого за всю історію проведення дослідження індексу в четвертому кварталі 2013 р., коли він склав 1,81 з п'яти можливих до 2,72, що є найкращим показником з 2011 р. Проте інвестиційна привабливість України лишається низькою. Серед факторів, що найбільш негативно впливають на інвестиційний клімат у країні, іноземні інвестори виділяють фіскальний тиск на бізнес (24%), фінансову позицію уряду (рефінансування держборгу, валютне регулювання, бюджетний дефіцит), що становить 15%. Також вони відзначають проблеми ефективного законодавства та судової системи (8%) і корупцію (7%) [1].

Компанією *Research & Branding Group* за ініціативою Міністерства доходів і зборів України було проведено дослідження серед керівників американських, європейських та українських компаній-інвесторів для оцінки якості інвестиційного клімату та рівня інвестиційної активності в Україні [5]. Індекс інвестиційної привабливості склав 4,40 із 10 можливих балів, податкова система – 3,5 бала.

Динаміка субіндекса захисту прав інвесторів в Україні [4]

Рік	Прозорість операцій	Відповідальність директорів за проведення операцій у своїх інтересах	Здатність акціонерів подати в суд на посадових осіб і директорів за неправомірні дії	Інтегральний субіндекс захисту прав інвесторів
2009	1	3	7	3,7
2010	5	2	7	4,7
2011	5	2	7	4,7
2012	5	2	7	4,7
2013	5	2	7	4,7
2014	5	2	6	4,3

Таблиця 2

Динаміка показників, що характеризують рівень розвитку податкової системи України [4]

Рік	Кількість платежів на рік	Час для сплати податкових платежів	Сукупна податкова ставка (у відсотках до комерційного прибутку)	Місце України серед інших країн світу за рівнем розвитку податкової системи
2009	99	848	58,4	180 місце серед 181 країни
2010	147	736	57,2	181 місце серед 183 країн
2011	135	657	55,5	181 місце серед 183 країн
2012	135	657	57,1	181 місце серед 183 країн
2013	28	491	55,4	165 місце серед 185 країн
2014	28	390	54,9	164 місце серед 185 країн

З жовтня 2013 р. по червень 2014 р. інтегральний податковий індекс, який вимірюється фахівцями ЄБА уже вп'яте, не зазнав істотних змін і становить 2,37 бала з п'яти можливих. При тому, що на початок жовтня 2013 р. цей показник становив 2,41 бала з п'яти можливих [6]. Податковий індекс розраховується по таких компонентах, як: якість податкового законодавства, яке займає у структурі індексу 15%; адміністрування податків – 40%; фіскальний тиск – 30%; якість податкового обслуговування – 15%. У результаті близько 75% учасників дослідження негативно оцінили якість податкового законодавства [6]. Близько 63% респондентів відзначили, що податкова звітність була і залишається складною і незручною. Близько 48% опитаних визнали, що тиск податкових органів і «пропозиції» сплатити податки авансом усе ще заважають діяльності [6]. Таким чином, несуттєве, проте все одно зниження показника Індексу свідчить про те, що настрої бізнесу істотно не змінилися і платники податків так само гостро відчують певні вади системи оподаткування.

Таким чином, як видно з проведеного вище аналізу, вагомих негативних впливів на розвиток бізнесу в Україні має недосконалість систем оподаткування. Зокрема, у даному дослідженні автором буде зроблено акцент саме на оподаткуванні дивідендів. Це пов'язано з тим, що найбільш привабливими для інвесторів є інвестиції в корпоративний сектор, які здійснюються за рахунок придбання акцій публічних акціонерних товариств, що дозволяє інвесторам отримувати у власність частку від бізнесу, в який було інвестовано капітал. За

статистичними даними, наразі в Україні зареєстровано 24610 акціонерних товариств, серед них: ті, що мають акції в обігу, – 15,5 тисяч, ще менша кількість тих, що подають звітність до НКЦПФР, – лише 8 тисяч. Це говорить про те, що існує надто велика кількість акціонерних товариств, якими не приведено свою діяльність до вимог законодавства. Серед них багато тих, що до цього часу існують у формі відкритих або закритих акціонерних товариств. Окрім того, ці дані засвідчують той факт, що для переважної кількості акціонерних товариств, а саме тих, чії акції не обертаються та які не подають звітність до НКЦПФР, така організаційно-правова форма є незручною та обтяжливою. Адже акціонерне товариство має нести значні витрати для забезпечення корпоративної діяльності, дотримуватись ряду жорстких вимог щодо публічного розкриття інформації. Така ситуація з акціонерними товариствами є також однією з проблем залучення інвестицій в українську економіку.

Загалом, аналізуючи інвестиції в Україні, варто відзначити, що за 2013 р. частка прямих іноземних інвестицій у фінансову та страхову діяльність залишилася значною (26,4%), у підприємства з оптової та роздрібною торгівлю, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 13% [1]. У структурі капітальних інвестицій в Україні на іноземних інвесторів припадало лише 1,6%, а частка коштів іноземних інвесторів в інноваційну діяльність становила 8,7% від загальної суми коштів в інноваційну діяльність та складала 994,8 млн грн [1]. Така ж ситуація зберігається і на сьогоднішній день, тобто більшість інвестицій припадає на вітчизняних інвесторів, ресурси яких значно обмежені, особливо за склад-

них економіко-політичних і соціальних умов, що склалися зараз в Україні. Інвестування в економіку України прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 1 липня 2014 р. становило 50,22 млрд дол. США, що на 6,77 млрд дол. менше, ніж на 1 січня 2014 р. Зменшення капіталу за цей період становить 8,07 млн дол (у т. ч. за рахунок курсової різниці – 7,34 млрд дол.). Інвестиції надійшли зі 133 країн світу. З країн ЄС з початку інвестування внесено 38,83 млрд дол. інвестицій (77,6% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 11, 19 млрд дол. (22,4%). До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 15,7 млрд дол., Німеччина – 5,9 млрд дол., Нідерланди – 5,34 млрд дол., Російська Федерація – 3,05 млрд дол., Австрія – 2,79 млрд дол., Велика Британія – 2,42 млрд дол., Віргінські Острови (Брит.) – 2,05 млрд дол., Франція – 1,74 млрд дол., Швейцарія – 1,37 млрд дол. та Італія – 1,08 млрд дол. [7]. Однак на підставі даних Держстату можна зробити висновок про те, що за перше півріччя 2014 р. частка інвестицій з Кіпру (лідера з інвестицій в економіку України) зменшилася з 33,3% до 31,4%. Також суттєво скоротили свої інвестиції в Україну: Австрія – на 404,9 млн дол.; Великобританія – на 354,5 млн дол.; Нідерланди – на 193,8 млн дол.; Німеччина – на 178,4 млн дол.; Італія – на 128,2 млн дол. [8].

Таким чином, одним із напрямків покращення інвестиційного клімату в Україні є розвиток інститутів оподаткування, зокрема підвищення ефективності оподаткування дивідендів. Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» дивіденд – це частина чистого прибутку акціонерного товариства, що виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу [9]. Згідно з Податковим кодексом дивіденди – платіж, що здійснюється юридичною особою – емітентом корпоративних прав чи інвестиційних сертифікатів на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку [10]. У Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» зазначено, що дивіденди – частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства [11]. Особливості оподаткування дивідендів в різних можна порівняти за такими критеріями: 1) платник податку, база оподаткування, механізм оподаткування; 2) ставка податку; 3) пільги.

I. Платник податку, база оподаткування, механізм оподаткування.

Україна [10]. Дивіденди нараховуються емітентом корпоративних прав і виплачуються власнику таких корпоративних прав, виходячи з чистого прибутку, розрахованого за даними бухгалтерського обліку, незалежно від того, чи є оподатковуваний прибуток, розрахований за правилами податкового обліку. Авансовий внесок платник податку повинен сплатити незалежно

від обраної системи оподаткування. Така сплата стосується і юридичних осіб на спрощеній системі оподаткування, якщо вони вирішать виплачувати дивіденди своїм засновникам. Причому платник єдиного податку не має права зменшити свої зобов'язання щодо сплати єдиного податку звітного періоду на суму такого попередньо сплаченого авансового внеску. Юридичні особи-резиденти, які отримують дивіденди, не включають їх суму до складу доходу. Якщо дивіденди отримуються платником податку-резидентом із джерелом їх виплати від нерезидента, то платник податку включає суму отриманих дивідендів до складу доходу за наслідками податкового періоду, на який припадає отримання таких дивідендів. Обов'язок із нарахування та сплати авансового внеску покладається на будь-якого емітента корпоративних прав, що є резидентом, незалежно від того, є такий емітент або отримувач дивідендів платником податку чи має пільги зі сплати податку. Виплата дивідендів на користь фізичних осіб (у тому числі нерезидентів) за акціями або іншими корпоративними правами, які мають статус привілейованих або інший статус, що передбачає виплату фіксованого розміру дивідендів чи суми, яка є більшою за суму виплат, розраховану на будь-яку іншу акцію (корпоративне право), емітовану таким платником податку, прирівнюється з метою оподаткування до виплати заробітної плати з відповідним оподаткуванням і включенням суми виплат до складу витрат платника податку.

Інші країни. 1) Розподілений акціонерним товариством прибуток оподатковується двічі – на рівні підприємства за допомогою податку на прибуток юридичних осіб, і на рівні акціонерів у складі їх особистих доходів, які оподатковуються індивідуальним прибутковим податком. Застосовуються такі підходи в оподаткуванні дивідендів у США, Швейцарії, Швеції, Нідерландах, Чеській Республіці [3];

1) корпорація виступає в ролі посередника при виплаті дивідендів, а сама їх сума повністю віднімається з оподаткованого прибутку корпорації або застосовується нульова ставка податку для прибутку, що розподіляється на дивіденди. Проте, така система не набула широкого поширення у розвинених країнах [3];

2) сума виплачуваних дивідендів повністю оподатковується на рівні підприємства, а на рівні інвестора (фізичної особи) відбувається повне або часткове звільнення від сплати особистого прибуткового податку. Акціонеру надається право зменшувати зобов'язання з особистого прибуткового податку на визначену частину або всю суму податку, сплаченого з прибутку корпорації (Великобританія, Ірландія, Франція, Італія, Норвегія) [3];

3) система оподаткування дивідендів за заниженими ставками, у порівнянні зі стандартною ставкою податку на прибуток (Німеччина, Туреччина, Португалія) [3];

4) дивіденди виділяються в окреме джерело доходів фізичної особи і оподатковуються за спеціальною ставкою (Австрія, Данія, Португалія, Канада, Японія) [3].

II. Ставка податку.

Україна [10]. Для юридичних осіб. Ставка для юридичних осіб 18%. Нараховується та вноситься до бюджету

ту авансовий внесок, нарахований на суму дивідендів, що фактично виплачуються, без зменшення суми такої виплати на суму такого податку. Зазначений авансовий внесок вноситься до бюджету до/або одночасно з виплатою дивідендів. Авансовий внесок враховується емітентом – платником податку на прибуток при сплаті такого податку за відповідний звітний період. Якщо авансовий внесок перевищує суму нарахованого податку, то сума, що залишилася, може бути врахована у зменшення податку на прибуток в майбутніх періодах. Авансовий внесок, не справляється у разі виплати дивідендів:

- а) фізичним особам;
- б) у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих платником податку, за умови, що така виплата ніяким чином не змінює пропорцій (часток) участі всіх акціонерів (власників) у статутному фонді емітента, незалежно від того, чи були такі акції (частки, паї) належним чином зареєстровані (відображені у зміні до статутних документів), чи ні;
- в) інститутами спільного інвестування;
- г) на користь власників корпоративних прав материнської компанії, що сплачуються в межах сум доходів такої материнської компанії, отриманих у вигляді дивідендів від інших осіб. Якщо сума виплат дивідендів на користь власників корпоративних прав материнської компанії перевищує суму отриманих такою компанією дивідендів, то дивіденди, сплачені в межах такого перевищення, підлягають оподаткуванню і необхідно сплатити авансовий внесок;
- г) управителем фонду операцій з нерухомістю при виплаті платежів власникам сертифікатів фонду операцій з нерухомістю в результаті розподілу доходу фонду операцій з нерухомістю;

д) платником податку, прибуток якого звільнений від оподаткування, у розмірі прибутку, звільненого від оподаткування у періоді, за який виплачуються дивіденди.

Юридична особа, яка одержує дивіденди в податковому обліку не включає такі доходи до складу оподаткованого доходу, а в бухгалтерському обліку на суму дивідендів визнається дохід.

Для юридичних осіб-нерезидентів ставка податку становить 15% від суми дивідендів. При цьому авансовий внесок з суми таких дивідендів теж сплачується. Акціонер отримує дивіденди на суму, зменшену на 15%.

Оподаткування дивідендів виплачених фізичній особі. Дохід у вигляді дивідендів включається до складу загального місячного (річного) оподаткованого доходу фізичної особи резидента і оподатковуються за ставкою 5%. Така ж ставка застосовується для дивідендів, отриманих з іноземних джерел або від нерезидентів. Для нерезидентів оподаткування здійснюється за правилами та ставками, що діють для резидентів. Акціонер фактично отримує суму дивідендів зменшених на суму сплаченого податку.

Інші країни. Більшість укладених Польщею угод визначає максимальну ставку податків з дивідендів на рівні 5 – 15%, зниження цього податку до 5% може відбутися тоді, коли іноземний одержувач має в капіталі підприємства, яке має свій офіс у Польщі, визначену мінімальну частку (10% або 25%) [2]. Якщо іноземна компанія діє у США через свою дочірню фірму або філію,

то прибуток дочірньої фірми або філії оподатковується корпоративним податком за ставкою 34%, і частина прибутку після сплати цього податку, розподілена у вигляді дивідендів, оподатковується за ставкою 30% [2].

III. Пільги.

Україна [10]. Для фізичних осіб не включається до загального оподаткованого доходу: дивіденди, які нараховуються на користь платника податку у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих юридичною особою-резидентом, що нараховує такі дивіденди, за умови, що таке нарахування жодним чином не змінює пропорцій (часток) участі всіх акціонерів (власників) у статутному фонді емітента і в результаті якого збільшується статутний фонд емітента на сукупну номінальну вартість нарахованих дивідендів. Обов'язок із нарахування та сплати авансового внеску з дивідендів не поширюється на суб'єктів господарювання, які є платниками фіксованого сільськогосподарського податку.

Інші країни. У Республіці Білорусь у Податковому кодексі передбачено, що для іноземних організацій, які не здійснюють діяльність у цій країні через постійне представництво, встановлюється ставка податку на доходи у вигляді дивідендів і прирівняних до них доходів у розмірі 12%. Проте якщо джерелом виплати такого доходу є резидент Парку високих технологій (віртуальний Парк, який передбачає дію правового режиму на всій території Республіки Білорусь та наділений правом надання податкових пільг на систематичній основі), то ставка податку складе 5% [13].

В Японії дивіденди, отримані від японських корпорацій, в яких компанія володіє більше 25% акцій, не оподатковуються. На дивіденди, отримані від іноземних компаній, у капіталі яких беруть участь японські корпорації, але не менше 25% статутного капіталу, поширюється податкова знижка [13]. Також в Японії при оподаткуванні дивідендів за акціями інвестор має право вилучати з бази оподаткування суму відсотків за кредитом, що узятий для придбання таких акцій. У законодавстві деяких країн, зокрема, Австрії, Швейцарії, Нідерландів, Люксембургу, передбачено звільнення від оподаткування при пайовій участі. Доходи холдингових компаній у вигляді дивідендів і приріст капіталу від продажу акцій холдингу, як правило, звільняють від сплати податків. В Австралії, Великій Британії передбачається повне звільнення від податку з дивідендів, отриманих резидентами від компаній-резидентів. У Канаді, Швеції передбачено повне зарахування курсових різниць, отриманих у результаті зміни курсової вартості цінних паперів, шляхом відповідного зменшення доходів при їх оподаткуванні. У Бельгії передбачено податкові переваги для інвесторів, які купують цінні папери в пріоритетних для держави галузях.

Як видно з проведеного дослідження, є ряд відмінностей в оподаткуванні дивідендів. Тож, зважаючи на досвід розвинених країн, доцільно надати декілька рекомендацій з оподаткування дивідендів в Україні.

1) Доречно розглянути можливість надання пільг з оподаткування дивідендів для галузі високих технологій та розглянути практику диференціації ставок з податків на дивіденди з метою підвищення інноваційно-

інвестиційного рівня країни. З іншого боку, застосування пільг до тих чи інших видів діяльності при оподаткуванні дивідендів має бути економічно обґрунтованим, оскільки їх впровадження може зменшити стимули до реінвестування прибутку. Кроком до стимулювання інвестицій в Україні стало прийняття Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [14] і внесення змін до Податкового кодексу України, які передбачають стимулювання розвитку індустрії програмної продукції. Так, зокрема зазначений закон передбачає стимулювання залучення інвестицій в пріоритетні галузі економіки України, перелік яких визначений Кабінетом Міністрів України. Проте, на нашу думку, варто звернути увагу саме на розширення спектра пріоритетних галузей, що можуть користуватися пільгами при виплаті дивідендів інвесторам (особливо фізичним особам).

2) Згідно з нормами ряду Конвенцій, ратифікованих Україною (Конвенція між Урядом України і Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії про усунення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на дохід і на приріст вартості майна, підписана 10 лютого 1993 р. [15], Конвенція між Урядом України і Урядом Чеської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно, ратифікована Законом України від 17 березня 1999 р. № 503-XIV [16] тощо) доходи від дивідендів, отриманих нерезидентом на території договірної держави, оподатковуються за ставкою 10%, 15%, тобто ставка, закріплена в них, є вищою, ніж передбачено при оподаткуванні доходів від дивідендів в Україні. Так, виникає питання щодо ефективності дії деяких положень угоди, можливо, питання стосовно оподаткування дивідендів потребують перегляду. Зокрема, ставку податку доцільно скоротити до 5%, тобто до рівня України.

3) Ефективним інструментом в оподаткуванні дивідендів може стати диференціація ставки репатріації залежно від частки в капіталі акціонерного товариства, яка належить юридичній особі-нерезиденту. Також доцільно диференціювати цю ставку залежно від галузі інвестування та терміну вкладання інвестицій. Зокрема, ставка 15% може бути залишена або навіть збільшена для інвестицій в торгівлю, фінансову сферу, сферу надання підприємницьких послуг тощо. Поряд з цим, ставка податку може бути знижена для інвесторів, якікладають свої кошти в агропромисловий та машинобудівний комплекси, транспортну інфраструктуру, житлово-комунальну, курортно-рекреаційну сфери та туризм, переробну промисловість, іншими словами, у ті галузі, які визнані владою країни пріоритетними і потребують найбільше інвестицій [17]. Так само можна диференціювати ставку податку на репатріацію дивідендів залежно від обсягу інвестицій. Можна використати диференціацію, запропоновану в Законі України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [14], зокрема інвестиційний проект повинен перевищувати суму, еквівалентну: 3 мільйонам євро – для суб'єктів великого підприємництва; 1 мільйону євро –

для суб'єктів середнього підприємництва; 500 тисячам євро – для суб'єктів малого підприємництва; у такому випадку ставка податку на репатріацію може бути знижена. Якщо ж інвестована сума менша встановлених меж, то оподаткування може проводитися за загальною ставкою. За таким самим принципом можна використовувати як критерій кількість створених робочих місць підприємством, в яке інвестується капітал: 150 – для суб'єктів великого підприємництва; 50 – для суб'єктів середнього підприємництва; 25 – для суб'єктів малого підприємництва [14].

При встановленні ставки податку на репатріацію для нерезидентів критерієм вибору ставки, крім обсягу інвестицій та кількості створених робочих місць, може виступати термін інвестицій. Так, якщо інвестиції вкладуються на 10 і більше років ставка може бути знижена до 5 – 8%, при вкладанні капіталу на 5 – 10 років – до 8 – 10%, а при інвестуванні на термін 1 – 5 років – 10 – 15%. Проте, варто зазначити, що такого роду пільги мають стосуватися лише пріоритетних галузей економіки, оскільки застосування їх в інших секторах значно знизить стимули до реінвестування капіталу та призведе до ще більшого перетікання капіталу до фінансового та торгового секторів.

4) Надаючи податкові пільги в оподаткуванні дивідендів, навіть для пріоритетних галузей економіки, треба ставити інвесторам вимоги, згідно з якими інвестиції мали б повною мірою працювати на користь економіки України. Так, для сфери житлово-комунального будівництва однією з умов може стати використання сировини та матеріалів, наявних в Україні, що, до речі, дозволило б знизити ціну на житло до економічно обґрунтованого рівня. Це було б надзвичайно корисним, урахувавши значне зростання курсу долара і євро, що, зрозуміло, при використанні імпортової сировини в результаті призведе до зростання цін на житло при загальному зниженні купівельної спроможності громадян України. Ще однією важливою вимогою для інвесторів має стати використання в сільському господарстві, металургії та машинобудуванні нових технологій, що дозволять економити ресурси, збільшувати продуктивність праці та поставляти на внутрішній і зовнішній ринок конкурентоспроможну продукцію.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження було встановлено, що оподаткування дивідендів в Україні має ряд особливостей, зокрема сплата авансового внеску з податку на прибуток, оподаткування дивідендів по привілейованих акціях за ставками, що застосовуються до заробітної плати, відмінності у віднесенні дивідендів до доходів підприємств у бухгалтерському і податковому обліку тощо. Таким чином, на основі дослідження норм податкового законодавства України з питань оподаткування дивідендів і порівняння їх із нормами, що застосовуються в ряді розвинених країн світу, автором було надано ряд практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи оподаткування дивідендів в Україні, зокрема: можливість надання пільг з оподаткування дивідендів для галузі високих технологій та диференціація ставок з податків на дивіденди з метою підвищен-

ня інноваційно-інвестиційного рівня країни; зниження ставки податку для фізичних осіб-нерезидентів, які є резидентами країн, з якими Україна підписала міжнародні Конвенції; диференціація ставки репатріації дивідендів залежно від розміру інвестиційного проекту, кількості створених робочих місць на підприємстві, в яке інвестуються кошти, терміну інвестицій і галузі (зниження ставки репатріації дивідендів можливе лише для галузей, що визнані пріоритетними урядом України); висування ряду вимог для інвесторів, що отримують податкові пільги при оподаткуванні дивідендів (використання вітчизняної сировини, новітніх технологій). Таким чином, запропоновані заходи покликані вдосконалити інститут оподаткування дивідендів в Україні, покращити інвестиційний клімат в країні, підвищити позиції України в міжнародних рейтингах і, найголовніше, – залучити інвестиційні ресурси в реальний сектор економіки. Результатом впровадження запропонованих заходів має стати покращення економічної ситуації в країні, стале економічне зростання, дотримання високого рівня соціальних стандартів, відновлення ефективного виробництва з використанням новітніх технологій та виготовлення конкурентоспроможної продукції. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Медведкова Н. С. Щодо напрямку вдосконалення податкового клімату для залучення інвестицій в Україні / Н. С. Медведкова // Стратегія розвитку України. – 2014. – № 1. – С. 113 – 119.
2. Шмиголь Н. М. Уникнення подвійного оподаткування: теорія і практика ефективного використання / Н. М. Шмиголь, А. І. Кормишова, А. А. Антонюк // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво. – 2013. – № 5 (47). – С. 98 – 104.
3. Бавин Е. В. Механізм налогообложення прибули і ефективність функціонування промислових підприємств : дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01 / Е. В. Бавин. – Донецьк, 2004. – 175 с.
4. Doing business 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine>.
5. Пресс-релиз «Качество инвестиционного климата и уровень инвестиционной активности в Украине» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rb.com.ua/rus/marketing/research/8795/>
6. Бізнес в Україні продовжує відчувати тиск податкових органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://yuricom.com/ua/legal_news/B-znes-v-Ukrain--prodovzhuie-v-dchuvati-tisk-podatkovih-organ-v--publication/
7. За півроку іноземні інвестиції в Україну скоротилися на 6,7 млрд дол. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unn.com.ua/uk/news/1375834-protyagom-i-pivrichchya-inozemni-investitsiyi-v-ukrayinu-skorotilisya-na-8-mlrd-dol-derzhstatistiki>
8. Статистика інвестицій в економіку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Закон України «Про акціонерні товариства» : документ від 17.09.2008 № 514-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
10. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України : документ 2755-17, редакція від 04.09.2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

12. Налоговый кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pravo.by/WEBNPA/text.asp?RN=hk0900071>

13. The International Handbook of Corporation and Personal Taxes: Lexis Nexisuk, 2003. – 1007 p.

14. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» : документ від 06.09.2012 р. № 5205-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>

15. Конвенція між Урядом України і Урядом Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії про усунення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доход і на приріст вартості майна від 10 лютого 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/826_648

16. Конвенція між Урядом України і Урядом Чеської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно : ратифікована Законом України від 17 березня 1999 року № 503-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/360_689

17. Перелік пріоритетних галузей економіки : документ 843-2013-р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-p-paran7#n7>

REFERENCES

- Miedviedkova, N. S. "Shchodo napriamu vdoskonalennia podatkovoho klimatu dlia zaluchennia investitsii v Ukrainy" [Regarding the direction of improving the tax climate for attracting investments into Ukraine]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy*, no. 1 (2014): 113-119.
- Shmyhol, N. M., Kormyshova, A. I., and Antoniuk, A. A. "Unykennia pdviinoho opodatkuvannia: teoriia i praktyka efektyvnoho vykorystannia" [Avoidance of double taxation: theory and practice the effective use]. *Derzhava ta rehiony*, no. 5(47) (2013): 98-104.
- Bavin, E. V. "Mekhanizm nalogooblozheniia pribyli i effektivnost funktsionirovaniia promyshlennykh predpriatiy" [Taxation of profit and efficiency of industrial enterprises]. *Dis. ... kand. ekon. nauk: 08.04.01*, 2004.
- "Doing business 2014". <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine>
- "Press-reliz «Kachestvo investitsionnogo klimata i uroven investitsionnoy aktivnosti v Ukraine»" [Press release: "The quality of the investment climate and the level of investment activity in Ukraine"]. <http://rb.com.ua/rus/marketing/research/8795/>
- "Biznes v Ukraini prodovzhuie vidchuvaty tysk podatkovykh orhaniv" [Business in Ukraine continues to feel the pressure of tax authorities]. http://yuricom.com/ua/legal_news/B-znes-v-Ukrain--prodovzhuie-v-dchuvati-tisk-podatkovih-organ-v--publication/
- "Za pivroku inozemni investitsii v Ukrainu skorotylisya na 6,7 mlrd dol." [For six months, foreign investment in Ukraine fell to 6.7 billion dollars.]. <http://www.unn.com.ua/uk/news/1375834-protyagom-i-pivrichchya-inozemni-investitsiyi-v-ukrayinu-skorotilisya-na-8-mlrd-dol-derzhstatistiki>
- "Statystyka investitsii v ekonomiku Ukrainy" [Statistics investment in Ukrainian economy]. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- [Legal Act of Ukraine] (2008). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
- [Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- "Polozhenni (standart) bukhalterskoho obliku 15 «Do-khid»" [Position (standard) accounting 15 "Revenue"]. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

[Legal Act of Belarus]. <http://www.pravo.by/WEBNPA/text.asp?RN=hk0900071>

The International Handbook of Corporation and Personal Taxes: Lexis Nexisuk, 2003.

[Legal Act of Ukraine] (2012). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>

[Legal Act of Ukraine]. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/826_648

[Legal Act of Ukraine] (1999). http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/360_689

"Perelik priorityetnykh haluzei ekonomiky" [The list of priority economic sectors]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-p/paran7#n7>

УДК 336

ІНФРАСТРУКТУРА ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ФУНКЦІЇ ТА ЕВОЛЮЦІЯ СТАТУСУ

© 2014 ЧУНИЦЬКА І. І.

УДК 336

Чуницька І. І. Інфраструктура фінансового ринку України: поняття, функції та еволюція статусу

Досліджено теоретичні засади інфраструктурного забезпечення розвитку фінансового ринку України. Розглянуто підходи до базового поняття «інфраструктура», що лежить в основі формування поняття «інфраструктура фінансового ринку». Виявлено, що спільним для всіх концепцій розуміння сутності та змісту інфраструктури ринку є її об'єктивна природа, внутрішня узгодженість структурних складників, що визначають її роль у забезпеченні умов для функціонування ринкового механізму. Структура та елементи інфраструктури специфічних видів ринку, зокрема фінансового, не можуть суперечити загальному статусу інфраструктури, хоча на конкретних ринках вони мають свою будову та зміст, що зумовлені, відповідно, змістом взаємозв'язків суб'єктів і об'єктів такого ринку з урахуванням реалій сучасності. З'ясовані особливості впливу інфраструктури на розвиток фінансового ринку. Обґрунтовується необхідність повнішого відображення еволюційних змін щодо ролі інфраструктури фінансового ринку та використання її потенціалу для вирішення проблем, що виникають у процесі його функціонування і розвитку.

Ключові слова: фінансовий ринок, інфраструктура, інфраструктура фінансового ринку, інфраструктурне забезпечення, функції, структурно-елементна побудова.

Табл.: 1. **Бібл.:** 15.

Чуницька Ірина Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків, Національний університет державної податкової служби України (вул. Карла Маркса, 31, м. Ірпінь, Київська обл., 08201, Україна)

E-mail: ichunitskaya@mail.ru

УДК 336

UDC 336

Чуницкая И. И. Инфраструктура финансового рынка Украины: понятие, функции и эволюция статуса

Исследованы теоретические основы инфраструктурного обеспечения развития финансового рынка Украины. Рассмотрены подходы к базовому понятию «инфраструктура», которое лежит в основе формирования понятия «инфраструктура финансового рынка». Выявлено, что общим для всех концепций понимания сущности и содержания инфраструктуры рынка является ее объективная природа, внутренняя согласованность структурных составляющих, определяющих ее роль в обеспечении условий для функционирования рыночного механизма. Структура и элементы инфраструктуры специфических видов рынка, в частности финансового, не могут противоречить общему статусу инфраструктуры, хотя на конкретных рынках они имеют свою структуру и содержание, обусловленные, соответственно, содержанием взаимосвязей субъектов и объектов такого рынка с учетом реалий современности. Определены особенности влияния инфраструктуры на развитие финансового рынка. Обосновывается необходимость более полного отражения эволюционных изменений относительно роли инфраструктуры финансового рынка и использования ее потенциала для решения проблем, возникающих в процессе его функционирования и развития.

Ключевые слова: финансовый рынок, инфраструктура, инфраструктура финансового рынка, инфраструктурное обеспечение, функции, структурно-элементное построение.

Табл.: 1. **Библ.:** 15.

Чуницкая Ирина Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансовых рынков, Национальный университет государственной налоговой службы Украины (ул. Карла Маркса, 31, г. Ирпень, Киевская обл., 08201, Украина)

E-mail: ichunitskaya@mail.ru

Chunyt'ska I. I. The Infrastructure of the Financial Market of Ukraine: the Concept, Function and Evolution of the Status

The theoretical bases of infrastructural provision of the development of the financial market of Ukraine were examined. The approaches to the basic notion of "infrastructure", which is the basis of the formation of the concept of "financial market infrastructure", were considered. It was revealed that the common understanding of the concepts of the nature and content of the market infrastructure is its objective nature, the internal consistency of the structural components defining its role in providing the conditions for the functioning of the market mechanism. The structure and infrastructure elements of specific types of markets, particularly financial, cannot contradict the general status of infrastructure, although in specific markets, they have their own structure and content due to, respectively, the content of relationships of the subjects and objects of such a market, taking into account the realities of present day. Particular influence of the infrastructure on the development of the financial market was found. The need of better reflection of the evolutionary changes in the role of the financial market infrastructure and the use of its potential for solving problems arising in the process of its operation and development were grounded.

Key words: financial market, infrastructure, financial market infrastructure, infrastructure provision, function, structural-element construction.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 15.

Chunyt'ska Iryna I. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Financial Markets, National University of State Tax Service of Ukraine (vul. Karla Marksa, 31, Irpin, Kyivska obl., 08201, Ukraine)

E-mail: ichunitskaya@mail.ru